

ภาวะผู้นำของสถานศึกษา (School Leadership) กับการสำเร็จในการพัฒนา

ทรัพยากรมนุษย์ในศตวรรษที่ 21

ปรเมศวร์ ไชยเชษฐ์*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยา ภาวะบุตร**

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัฒนา สุวรรณไตรย์***

ดร.เทพรังสรรค์ จันทร์ขันธ์****

ภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทยในปัจจุบัน ท่ามกลางกระแสแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไขการปรับเปลี่ยนการแข่งขัน เพื่อสร้างข้อได้เปรียบและความมุ่งมั่นของสังคมโลก ที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว รุนแรง และมีความ หลากหลายนั้น ต่างก็ส่งผลกระทบต่อวงวิชาชีพ โดยเฉพาะด้านการศึกษา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนบริบท และโครงสร้างการบริหารงานบุคคล พร้อมกับการบริหารจัดการศึกษาภายใต้ สาระแห่งทบทวนของกฎหมายการศึกษาที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ” เป็นการจัดโครงสร้างการบริหารการศึกษาโดยยึดหลักการของการ มีเอกภาพเชิงนโยบาย หลากหลาย ในการปฏิบัติเพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์

ผู้บริหาร หรือ ผู้นำ หรือ ผู้จัดการ หรือ หัวหน้างาน ไม่ว่าจะหน่วยงานเล็กหรือหน่วยงานใหญ่ หน่วยงานราชการ หรือ เอกชนก็ตามย่อมมีบทบาท ที่เป็นผลต่อความสำเร็จ หรือประสิทธิภาพ ของงานเป็นอย่างยิ่งบางครั้ง การจัดการ แม้จะไม่เรียบร้อยถูกต้องอยู่บ้าง ก็อาจได้รับผลงานสูงได้ หากผู้บริหารมีคุณลักษณะที่ดี แต่ถ้าคุณลักษณะ หรือพฤติกรรมในการนำของผู้บริหารไม่ดี แม้การจัดการถูกต้อง หรือ ดีเพียงใดก็ตาม ผลงานที่เกิดขึ้นของหน่วยงานนั้นๆ ย่อมสมบูรณได้ยาก ดังนั้น ผู้บริหารหรือผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้อง เหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กร ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร หรือผู้นำ ซึ่งจะวินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร หรือผู้นำนั้น ควรที่จะประกอบด้วยเรื่องที่สำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้าน

ความเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ และคุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่มีศิลปะในการบริหารคนบริหารงานให้ ประสบความสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย ที่วางไว้ ผู้บริหารแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ผู้บริหารระดับต้น ผู้บริหารระดับกลาง และผู้บริหารระดับสูง ดังนี้

1. ผู้บริหารระดับต้น (First-Line Managers) หมายถึง ผู้บริหารที่อยู่ระหว่างพนักงานระดับปฏิบัติการ กับผู้บริหารระดับอื่นๆ โดยอาจจะเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปตามลักษณะขององค์กร เช่น หัวหน้างาน (Supervisor) หัวหน้าแผนก (Section Head) หรือ ผู้จัดการ เป็นต้น

2. ผู้บริหารระดับกลาง (Middle Managers) หมายถึง บุคคลที่อยู่ตรงกลางระหว่างผู้ บริหารระดับสูง และผู้ปฏิบัติ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่นำวิสัยทัศน์ ภารกิจและกลยุทธ์ของผู้บริหารระดับสูงมาผลักดันให้เกิดผล ในทางปฏิบัติ ช่วยผลักดันองค์กรให้พัฒนาไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ผู้ บริหารระดับกลาง เช่น ผู้อำนวยการ เป็นต้น

3. ผู้บริหารระดับสูง (Top Managers) หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงสุดขององค์กร มีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดเป้าหมายขององค์กร ในรูปของ วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และนโยบาย เพื่อเป็นกรอบ และแนวทางในการดำเนินงานขององค์กร เป็นผู้ตัดสินใจ นำองค์กรเพื่อความอยู่รอดผู้ บริหารระดับสูง จะใช้เวลา

* ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนคำเจริญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สกลนคร เขต 2

** ประธานกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

*** กรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

**** ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนอนุบาลสกลนคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

ส่วนใหญ่ไปกับการประชุมหรือสื่อสารกับพนักงานระดับสำคัญๆ ขององค์กรเป็นตัวแทนขององค์กรในงานสาธารณะต่างๆ เป็นตำแหน่งที่มีความกดดันในงานสูง มีเวลาพักผ่อนน้อยและเวลาส่วนตัวน้อย มีความสามารถในการตัดสินใจที่รวดเร็วและแม่นยำ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาและวิกฤติต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ หมายถึง ผู้บริหารที่มุ่งส่งเสริมพัฒนา บริหารจัดการและดำเนินการให้ ผู้เรียนทุกคนได้เกิดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มุ่งมั่นในการที่จะจัดการการศึกษาที่สมบูรณ์แบบ โดยให้เกิดผล ในทุกมิติกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง ของชุมชนเป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ นำไปสู่ความเป็น สถานศึกษาสมบูรณ์ คือ สถานศึกษาที่มีความร่มรื่น มีสภาพน่าดู น่าอยู่ และน่าเรียน โดยมีกระบวนการเรียนรู้ การบริหาร จัดการที่เชื่อมโยงสอดคล้อง กับสภาพความเป็นจริง อย่างมีคุณภาพ ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณภาพใน ลักษณะ เก่ง ดี และมีความสุข ทำให้ครูมีคุณภาพในลักษณะ เก่ง ดี มีความสุข และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ นำไปสู่ โรงเรียน และชุมชนมีคุณภาพ มีคำกล่าวที่ว่า “กว่าจะเป็นผู้บริหารนั้นยากยิ่ง แต่การจะเป็นนักบริหารมืออาชีพ ยากยิ่งกว่า” และ “ไม่มีองค์การแย่ แต่ผู้บริหารเยี่ยม และไม่มีผู้บริหารเยี่ยมแต่องค์กรแย่”

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นตัวแปรที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพราะผู้บริหารสถานศึกษาคือ ผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่จะต้องเป็นตัวอย่างของการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้และการบริหารให้กับ ครู นักเรียน พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน หลักในการบริหารงานซึ่งผู้บริหารหลายท่านได้นำ การการครองตน การครอง คนครองงาน จะเห็นได้ว่าเป็นศิลปะการทำงานให้มีความสุข บุคคลใด ใช้หลักการตามที่กล่าวมาก็จะมีความสำเร็จ ในการทำงาน ฉะนั้น การครองตนก็คือการรู้จักตนเอง การการครองคน คือ การรู้จักผู้อื่น ส่วนการครองงาน คือ การมีสมาธิ

สุรรัตน์ ดวงชาทม (2554) ให้ความเห็นว่า “ความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรขึ้นอยู่กับศักยภาพของ ผู้บริหาร องค์กรทุกองค์การ ไม่ว่าจะเป็้องค์การภาครัฐ หรือเอกชนจึงปรารถนาที่จะให้มี หรือได้มาซึ่งนักบริหาร มืออาชีพมาบริหารองค์การ ซึ่งนักบริหารมืออาชีพคือ ผู้บริหารที่มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์ในการ บริหาร มีผลงานที่ประสบความสำเร็จจนเป็นหลักประกันถึงความเป็นผู้บริหารที่มีสมรรถนะสูง มีคุณภาพและมี มาตรฐานจนเป็นที่ยอมรับ” ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในการบริหารอย่างมืออาชีพจำนวนมากพบว่าผู้บริหาร เหล่านี้จะมีคุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่โดดเด่นในเรื่องต่อไปนี้

1. มีบุคลิกภาพที่ดี (Personality) ผู้บริหารมืออาชีพต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี คนที่มีบุคลิกภาพดีคือ “คนที่มีจิตแจ่มใส ภายสง่า วาจาดี หรือคนที่มีความอดทน วาจาต้องใจ ภายในต้องเยี่ยม” “มาดดีมีชัยไปกว่าครึ่ง”
2. มีความรู้ดี (Knowledge) นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดี ผู้มีความรู้ดีจะเป็นผู้มีปารมัยเป็นที่ ยอมรับ มีคำกล่าวที่ว่า “Knowledge is Power ความรู้คืออำนาจ” ผู้ที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจะเป็นผู้ที่รู้กว้าง และรู้สึก คือ know something in everything รู้บางสิ่งในทุกสิ่ง (ความรู้ทั่วไป ต้องรู้กว้างและรู้ไกล) รู้ทุกสิ่งในบางสิ่ง (รู้งานในหน้าที่ต้องรู้สึก) รวมทั้งรู้อย่างถูกหลักวิชา สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีวิสัยทัศน์ (Vision) ผู้บริหารมืออาชีพ ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล วิสัยทัศน์คือ สิ่งที่ยากเห็น อยากมี อยากเป็นในอนาคตหรือภาพความสำเร็จในอนาคตที่มีความเป็นไปได้ ทำทหาย และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก คือ ได้อ่าน ได้ฟัง ได้เห็น ได้ทำมาก คนที่มีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ (vision with action) มักจะสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามคนที่ไม่มีวิสัยทัศน์ แต่ไม่พยายามนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติ ก็เท่ากับการเพ้อฝัน ดังนั้นผู้บริหารมืออาชีพจะต้องมีวิสัยทัศน์ ที่กว้างไกล และมุ่งมั่นนำวิสัยทัศน์สู่การปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จอยู่เสมอ
4. มีมนุษยสัมพันธ์ (Human relationship) มีคำกล่าวที่ว่า “นกไม่มีขนคนไม่มีเพื่อนขึ้นที่สูงไม่ได้” นักบริหาร มืออาชีพต้อง “อุ้มน้อง ประคองพี่ กอดคอเพื่อน ผู้ใหญ่ตั้ง ผู้น้อยดัน คนเสมอกันพุง” และ “จริงใจกับมิตร พิษิตใจ

มวลชน” นักบริหารมืออาชีพจึงต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคนทั้ง นาย ลูกน้อง เพื่อนและคนทั่วไป เพราะความสำเร็จในการบริหารไม่ได้เกิดจากการทำงานเพียงลำพังของผู้บริหาร แต่เกิดจากการที่ทุกฝ่ายให้การช่วยเหลือสนับสนุน

5. มีภาวะผู้นำ (Leadership) มีคำกล่าวว่า “ผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็นผู้บริหารแต่ผู้บริหารจำเป็นต้องเป็นผู้นำ” นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำที่เข้มแข็ง (strong leadership) สามารถนำทีมปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์การได้อย่างมีคุณภาพ มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

6. เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (chief change officer) ที่ใดไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่นั่นไม่มีการพัฒนา การเปลี่ยนแปลง คือการพัฒนา (changing is development) ผู้บริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีขององค์การโดยเฉพาะในยุคปฏิรูปยิ่งมีความต้องการผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงจะทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ ผู้บริหารที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการคือ “มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความรู้สึกและรู้รอบ มีความกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง”

7. มีคุณธรรมจริยธรรม (Moral & Ethics) คุณธรรมประจำใจที่หล่อเลี้ยงจิตวิญญาณผู้บริหารให้เป็นผู้ “คิดดี พูดดีและทำดี” “ผู้ที่มีคุณธรรมประจำใจจะมีจริยธรรมที่งดงามเสมอ จึงทำให้ สามารถครองตน ครองคน ครองงาน ได้อย่างสง่างาม มีคำกล่าวว่า “ความดีถกชิงวิ่งราวกันไม่ได้ ความซื่อสัตย์แทนกันไม่ได้ ความกล้าแบ่งปันกันไม่ได้” นักบริหารมืออาชีพจะต้องหมั่นตรวจสอบตนเองให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมอยู่เสมอ

8. บริหารจัดการดี (Administration & Management) นักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการ สามารถมองภาพงานได้ตลอดแนว (see through) คือรู้จักจุดเริ่มต้นของงาน และจุดสุดท้ายของงาน และรู้จักกำหนดกลยุทธ์ในการทำงานสู่ความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ

9. มีความสามารถพิเศษรอบด้าน (Talent) ความสำเร็จในการบริหารนอกจากจะเป็นผู้มีความสามารถในการบริหารจัดการแล้วนักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความรู้และทักษะที่สำคัญอื่นๆ อีกมากมาย เช่น กล้าตัดสินใจ คิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นนักประสานลืบทิศ รู้จักบริหารงานแบบมีส่วนร่วม สร้างทีมงานและพัฒนาทีมงาน เสริมสร้างพลังอำนาจ ตลอดจนความสามารถในการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการบริหาร

10. เป็นผู้นำวิชาชีพ (Professional leader) นักบริหารมืออาชีพจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ของวิชาชีพ และจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นอย่างดีที่มีความสามารถในการประกอบวิชาชีพจนมีความชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในวิชาชีพมีผลงานเป็นที่ประจักษ์เป็นที่ยอมรับของผู้ที่ประกอบวิชาชีพด้วยกัน และผู้รับบริการ นอกจากนี้จะเป็นผู้ที่ประพฤติ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัดเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ประกอบวิชาชีพด้วยกัน

ดร.ธีรช ไชยยศ ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีปณิธานมุ่งมั่นพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่ “เรียนเด่น เล่นดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม” ตามคำขวัญของโรงเรียน สามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุข โรงเรียนได้พยายามเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่เล็งเห็นความสำคัญของเยาวชนที่จะออกไปดำเนินชีวิตในโลกไร้พรมแดนยุคโลกาภิวัตน์ ตามวิสัยทัศน์และกรอบความคิดโดยนักเรียนจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจด้านวิชาการ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการร่วมมือกัน โรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระราชูปถัมภ์ฯ ได้ผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะด้าน ความชำนาญการ และความรู้เท่าทันด้านต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตใหม่วงการศึกษาไทย

บริหารสถานศึกษาโดยสร้างทีมงานในโรงเรียน สร้างการมีส่วนร่วมผู้ปกครองนักเรียนทุกคน คณะกรรมการสถานศึกษา สมาคมผู้ปกครอง คณะกรรมการเครือข่ายผู้ปกครองโรงเรียน มีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาคุณภาพ

นักเรียน สนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน อีกทั้งในวันนี้ลูกศิษย์สตรีวิทยา 2 ทุกคนประพุดิตนเป็นผู้มีความรับผิดชอบ มีวินัย มีความซื่อสัตย์ ประพุดิตเรียบร้อย ตั้งใจเล่าเรียนด้วยความวิริยะอุตสาหะปฏิบัติตนเหมาะสมกับสถานภาพนักเรียนโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ซึ่งเป็นสถานศึกษาระดับแนวหน้าของสังคม นักเรียนทุกคนร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานและชื่อเสียงมาสู่โรงเรียน

การบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระราชูปถัมภ์ฯที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะต้องเป็นผู้บริหารโรงเรียนที่ซักจง ปลูกเร้า ให้ครูในโรงเรียนทุกคน ตลอดทั้งผู้ปกครอง และชุมชน ยอมรับคล้อยตามความฝัน หรือเป้าหมาย เพื่อให้ความฝันหรือเป้าหมายเกิดความเป็นส่วนร่วมกันของคณะครู อาจารย์ ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อไปให้ถึงเป้าหมาย ดังนั้นผู้บริหารที่จะทำโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ จะต้องมึลักษณะดังนี้



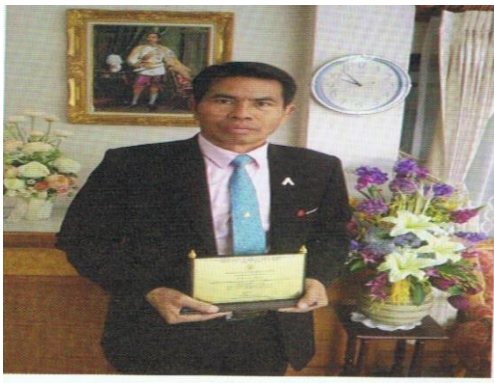
1. **เป็นผู้มีความฝัน** ว่าโรงเรียนในอนาคต ลักษณะอย่างไร มองเห็นภาพงาน และภาพความสำเร็จในมน้ำว และสร้างแรงจูงใจให้ครู ผู้ปกครอง และยอมรับ และคล้อยตามฝันเพื่อให้เป็นความฝันของทุกๆ คนร่วมกัน เป็นผู้มีความตั้งใจ แน่วแน และอุทิศตนในการที่จะทำใหโรงเรียนในฝันเป็นจริง โดยยืนหยัดอดทน ไม่ทิ้งความฝันที่ตั้งไว้ กระตุ้นย้วย ปลูกเร้า ทำทาย

และสนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการอย่างเข้มแข็ง เป็นผู้มึคุณธรรม เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ยอมรับสิ่งใหม่ๆ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ความคิดเห็นใหม่ๆ รวมทั้งกล้าเผชิญหน้า และยอมรับการเปลี่ยนแปลง

2. **นักเรียนคือสิ่งสำคัญที่สุด** ในการพัฒนาการศึกษา การกำหนดมาตรฐาน และควบคุมตรวจสอบคุณภาพการศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และครู ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในกิจกรรมต่างๆ

3. **มองเห็นเป้าหมายหรือภาพความสำเร็จ** ทุกคนจะต้องมองภาพตรงกันในการปฏิบัติงานใดๆ จะต้องให้ผู้มีส่วนร่วมงานรู้จักการตั้งเป้าหมาย หรือมีเป้าหมายทุกๆ ครั้งเมื่อมีเป้าหมายภาพของความสำเร็จของงานจะเป็นตัวชี้วัดการทำงานว่าสำเร็จ หรือล้มเหลวในทิศทางเดียวกัน ในการบริหารสถานศึกษาก็เช่นเดียวกัน คือทุกคนจะต้องรู้เป้าหมาย เข้าใจร่วมกัน และเห็นภาพสุดท้ายในการทำงานที่ตรงกัน

4. **การสร้างองค์กร** ผู้บริหารจะต้องแสดงหรือกล่าวถึงเป้าหมายให้ทุกคนเกิดความเชื่อมั่น เพื่อจะให้ทุกคนในองค์กรจะได้ ช่วยกันทุ่มเทการทำงานให้ได้ตามเป้าหมายอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ทุกคนเห็นจุดยืนหรือทิศทางของ



โรงเรียนอย่างชัดเจน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จหรือโรงเรียนดีเด่นต่างๆ จะมีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ อยู่เสมอในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียน

5. **การทำงานเป็นทีม** การบริหารงานที่จะอยู่รอดได้ คือ การทำงานเป็นทีม และต้องเป็นทีมที่เต็มไปดด้วยพลังกำลัง และความกระตือรือร้น เพื่อจะไปให้ถึงเป้าหมาย

6. **เปิดโอกาสให้คนอื่นพูด** การฟังคือความสามารถที่จะช่วยให้เรารู้ถึงความต้องการ และวัตถุประสงค์ การฟังของผู้บริหารจึง

เป็นเครื่องชี้อย่างหนึ่งที่บอกว่าสำนักงานใด หรือโรงเรียนใดล้มเหลว หรือประสบความสำเร็จ

7. **ความเรียบง่ายของผู้บริหาร** ถ้าผู้บริหารมีกรอบความคิดว่าทุกคนคือเพื่อนร่วมงาน การปฏิบัติตนของผู้บริหารแสดงออกด้วยความเป็นมิตร ทั้งภาษา ท่าทาง มีการยกย่องให้เกียรติ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ความเป็นศัตรูจะไม่เกิดขึ้น

8. **คำชมเชย** คนเราทุกคนต้องการคำชมเชย ยกย่อง และไม่มีใครต้องการคำตำหนิ ดุถูก หรือเหยียดหยาม



(แต่คำยกย่องชมเชย ต้องมาจากความจริงใจ และเมื่อทุกคนต้องการสิ่งเหล่านี้ทำไมผู้บริหารให้เขาไม่ได้ ในการทำงาน แม้จะยากลำบากหนักหนา แต่ถ้าได้รับคำชมเชยเราจะพอใจจากเพื่อนร่วมงานที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้

9. **การทำทนายการทำทนาย** จึงเป็นการพิสูจน์ความสามารถของตนเอง หน่วยงานหรือองค์การที่ประสบความสำเร็จ มักจะหาเรื่องต่างๆ มาท้าทายความสามารถของบุคลากรในหน่วยงานอยู่เสมอ

10. **ให้ความรู้และเครื่องมือในการทำงาน** ในการจะพัฒนาให้ครูเป็นผู้มีความรู้ความสามารถถึงขั้นครูมืออาชีพ

ในการจัดการเรียนการสอนควรจะมีวิธีดำเนินการให้ครูมีโอกาสไปศึกษาดูงาน จัดหาหนังสือให้ครูได้ศึกษาค้นคว้า อ้างอิง จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน การเชิญวิทยากรหรือผู้มีความสามารถมาให้ความรู้ หรือมาฝึกปฏิบัติ จัดหาครูที่มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มาเป็นครูพี่เลี้ยงให้คำแนะนำช่วยเหลือ สนับสนุนให้ครูได้มีการศึกษาต่อในสถาบันต่างๆ ให้ครูได้รับการอบรมสัมมนา หรือฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ จัดให้มีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง อยู่เป็นประจำ

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาจะต้องเป็นมีภาวะผู้นำ มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการ จัดการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษา ให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำของสถานศึกษา มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่ยอมรับ ของผู้เกี่ยวข้อง และมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การ ปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ทุกคนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง ผู้บริหารสถานศึกษา ก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้บริหารมืออาชีพที่บริหารสถานศึกษา ประสบความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้เท่าทันในโลกการเปลี่ยนแปลง พร้อมเติบโตเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ประวัติและผลงานโดยสังเขป



ชื่อ ดร.ธีรัช ไชยยศ

เกิดเมื่อ 25 กรกฎาคม 2502 เกิดที่จังหวัดอำนาจเจริญ

การศึกษา

ปริญญาตรี การศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญาโท สังคมวิทยามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญาเอก การบริหารการศึกษา ประเทศฟิลิปปินส์

ตำแหน่งหน้าที่ ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระราชูปถัมภ์

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ประวัติการดำรงตำแหน่ง

1. ผู้อำนวยการโรงเรียน ระดับ 7 โรงเรียนเคียมใหญ่วิทยา จังหวัดอำนาจเจริญ
2. ผู้อำนวยการโรงเรียน ระดับ 8 และผู้อำนวยการโรงเรียนเชี่ยวชาญ โรงเรียนบึงมะรัว จังหวัดศรีสะเกษ
3. ผู้อำนวยการโรงเรียนเชี่ยวชาญ โรงเรียนสตรีศรีเกษ จังหวัดศรีสะเกษ
4. ผู้อำนวยการโรงเรียนเชี่ยวชาญ โรงเรียนประทุมคงคา กรุงเทพมหานคร
5. ผู้อำนวยการโรงเรียนเชี่ยวชาญ ผู้อำนวยการโรงเรียนสตรีวิทยา 2 ในพระราชูปถัมภ์

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร

รางวัลที่ได้รับ

1. รางวัลผู้บริหารสถานศึกษาที่มีระบบดูแลช่วยเหลือดีเด่น
2. รางวัลผู้บริหารสถานศึกษาดีเด่น ประจำปี 2559
2. รางวัลผู้บริหารสถานศึกษา สถานศึกษามาตรฐานสากล (WORLD CLASS STANDARD SCHOOL)

ดีเด่น ประจำปี 2559

เอกสารอ้างอิง

- กิติ ตย์คคานนท์. (2530). *เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ : บัดเตอร์ฟลาย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553) *ความคิดเชิงสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : ซัดเซส มีเดียจำกัด.
- _____. (2553). *สุดยอดภาวะผู้นำ : Super Leadership*. กรุงเทพฯ : ซัดเซส มีเดียจำกัด.
- สุรัตน์ ดวงชาทม. 2554. [Online] .Available: <http://www.kroobannok.com/38847> (2554, มิถุนายน 28)
- Borttery, M. (๒) *The Challenges of Educational Leadership*. London : Pcul Chapman.
- DuBrin, J., and Andrew. *Leadership Research Findings, Practice, and Skills*. 5 td ed. Boston : Houghton Mifflin Company, 2007.
- Meador, D. (2013). What makes a school administrator an effective school leader? Retrieved December 28, 2013 from http://teaching.about.com/od/admin/Effective_School_Leadership.htm

ภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณ

Spiritual Leadership

เนาวรัตน์ ศิริเมธางกูร*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชชัย โพธิ์ไธล**

ดร.ละม้าย กิตติพร***

ดร.ชรินดา พิมพ์บุตร****

แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณ

ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงานและองค์กร ปัจจุบันมีความเชื่อว่าผู้นำไม่ได้เป็นมาโดยกำเนิด การเป็นผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้จากการทำงานที่ผู้นำนั้นใช้ความพยายามและการทำงานหนัก (Leaders are not born, leaders are made and they are made by effort and hard work) การเป็นผู้นำจึงเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ ภาวะผู้นำเป็นคำที่มีผู้นิยามมากมายแต่ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจตรงกันก็คือ เป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนด รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการอิทธิพลที่ช่วยให้กลุ่มสามารถบรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีองค์ประกอบหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความไว้วางใจและเชื่อมั่นในภาวะผู้นำ เพื่อเป็นตัวบ่งชี้ความน่าเชื่อถือได้มากที่สุดในความพอใจของพนักงานในองค์กร รวมถึงการสื่อความหมายที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นกุญแจในการเอาชนะความไว้วางใจและความเชื่อมั่นของคนในองค์กร

สังคมยุคใหม่ซึ่งเรียกกันว่าเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ยุคไร้พรมแดนหรือยุคข้อมูลข่าวสารสารสนเทศเป็นยุคที่มีการสื่อสารโดยทั่วถึงกันอย่างรวดเร็ว มีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาโลกตะวันออกหรือวัฒนธรรมตะวันออกก็แพร่ขยายเข้าไปยังโลกตะวันตก เพราะฉะนั้นเพื่อการปรับตัวและเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมจึงต้องเร่งทำความเข้าใจและพร้อมรับมือโดยการสร้างประชากรที่มีคุณภาพ

1. ภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ (Leadership) หรือความเป็นผู้นำซึ่งหมายถึงความสามารถในการนำ (The American Heritage Dictionary, 1985, p. 719)

ภาวะผู้นำ คือความริเริ่มและอ้างไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกของกลุ่ม (Stogdill, 1974, p. 411)

ภาวะผู้นำ คือความสามารถที่จะชี้แนะสั่งการหรืออำนวยความสะดวกหรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่น เพื่อให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ (McFarland, 1979, p. 303)

ภาวะผู้นำ คือศิลปะในการชี้แนะลูกน้องหรือผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้นและเต็มใจ (Schwartz, 1980, p. 491)

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการที่บุคคลใช้อิทธิพลต่อกลุ่มเพื่อให้บรรลุความต้องการของกลุ่มหรือจุดมุ่งหมายขององค์กร (Mitchell and Larson, Jr., 1987, p. 435)

ภาวะผู้นำ เป็นเรื่องของศิลปะของการใช้อิทธิพลหรือกระบวนการใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่นเพื่อให้เขามีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานจนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Koontz and Wehrlich, 1988, p. 437)

* ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านศรีเวินชัย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

** , *** กรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

**** ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านปลวกธาตุโสภาวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2

ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้นำ) ใช้อิทธิพลและอำนาจของตนกระตุ้นผู้นำให้บุคคลอื่น (ผู้ตาม) มีความกระตือรือร้นเต็มใจทำในสิ่งที่เขาต้องการโดยมีเป้าหมายขององค์การเป็นจุดหมายปลายทาง (พะยอม วงศ์สารศรี, 2534, p. 196) (เข้าถึงได้จาก : <http://www.baanjomyut.com/library/leadership/O2.html>)

ดังนั้น ภาวะผู้นำ คือ คุณลักษณะที่บุคคลแสดงออกซึ่งเป็นพฤติกรรมทั้งทางกายวาจา ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวแสดงให้ผู้อื่นเห็นและเชื่อว่าบุคคลนั้น มีความรู้ความสามารถที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จของงาน และคุณลักษณะดังกล่าว สามารถทำให้ผู้อื่นเชื่อและปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจหรือบุคคลนั้นสามารถกระตุ้นผู้นำผลักดันให้บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจและกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการโดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์การเป็นเป้าหมาย

2. ภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณ

แนวคิดความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นหนึ่งในลักษณะของความเป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ ซึ่งมีที่มาจากความเชื่อความศรัทธาอันแน่วแน่มั่นคงในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ/พระเจ้า และดำเนินชีวิตบนพื้นฐานแห่งความจริงสูงสุด ทำให้มีบุคลิกภาพพิเศษมีพลังอำนาจจากภายใน ลักษณะของความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณที่ผู้อื่นสามารถสัมผัสได้คือการได้รับความไว้วางใจ การให้อภัย มีจิตใจที่มั่นคง ซื่อตรง ยืนหยัดในความจริงด้วยความกล้าหาญ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคนานาประการ นิยมในความดีเลิศภายใต้บุคลิกภาพที่เป็นมิตร สุภาพอ่อนน้อม เปี่ยมด้วยความรักและเมตตาจิตอันไพศาล ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณจึงเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญในการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษา ซึ่งปัจจุบันการจัดการศึกษาของประเทศกำลังเผชิญกับสถานการณ์ในหลากหลายรูปแบบ เช่นการเปลี่ยนแปลงนโยบาย การจัดการหลักสูตรและการสอนที่ต้องจัดให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมกระบวนการเรียนรู้ไม่พัฒนาทักษะของเด็ก ICT เพื่อการศึกษาขาดการบูรณาการ ระบบงบประมาณไม่สอดคล้องต่อการดำเนินการ เป็นต้น โดยความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณจะมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการศึกษาทั้งในด้านความคิดความเชื่อความศรัทธาในคุณค่าที่แท้จริงอันจะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ (spiritual leadership) หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่ดำเนินชีวิตอยู่บนพื้นฐานความเชื่อความศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมั่นคง มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนยึดเหนี่ยวศรัทธา จนกระทั่งสัมผัสได้ถึงกระแสจิตวิญญาณบริสุทธิ์ (The Holy Spirit) ที่กระตุ้นเร้าภายในจิตใจ ซึ่งได้แก่ ความรักการให้อภัยสันติสุข ความสุภาพอ่อนน้อม ความอดทนอดกลั้นเป็นต้น และดำเนินชีวิตตามจิตวิญญาณบริสุทธิ์นั้น แทนที่การทำตามใจตนเอง ส่งผลให้บุคคลนั้นๆ เข้าใจความจริงแท้ของชีวิตอย่างลึกซึ้ง มีแรงบันดาลใจเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคและเข้าถึงคุณค่าแท้จริงแห่งงานนั้นๆ มีบุคลิกภาพที่สุภาพอ่อนน้อม เห็นคุณค่าและให้เกียรติผู้อื่น ซึ่งแบบอย่างชีวิตนี้จะส่งผลต่อความเชื่อศรัทธาความมุ่งมั่น ตั้งใจของทีมงานในการอุทิศตนเพื่อการงานนั้นๆ โดยปราศจากการออกคำสั่งใดๆ ดังนั้นความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ จึงเป็นสุดยอดแห่งคุณลักษณะส่วนบุคคลที่พึงประสงค์และควรพัฒนาให้เกิดขึ้นในผู้ประกอบวิชาชีพทุกสาขาโดยเฉพาะผู้บริหารการศึกษาที่จำเป็นต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณซึ่งจะส่งผลให้การบริหารงานในองค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและผู้ร่วมงานมีความสุขในการทำงานอย่างแท้จริง

3. ความสำคัญของภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณ

จากความหมายที่กล่าวไว้ข้างต้นได้สะท้อนภาพผู้นำที่สงบอ่อนน้อมสุภาพแต่มีพลังอำนาจที่มาจากจิตวิญญาณที่เปี่ยมด้วยพลังศรัทธาอันแน่วแน่ มั่นคง จูงใจผู้ตามด้วยแบบอย่างแห่งชีวิตที่อุทิศตน ผู้ตามไม่เพียงแต่อุทิศตนเพื่องานด้วยความเต็มใจแต่ได้รับแบบอย่างชีวิตที่มีความศรัทธา และหมายเอาคุณธรรมเป็นที่พึ่งจากตัวผู้นำด้วยเป็นเหตุให้ผู้ตามได้พัฒนาชีวิตด้านจิตวิญญาณให้เติบโตขึ้น (spiritual growth) และมีความสุขทางจิตวิญญาณ

(spiritual wellbeing) ผู้ที่มีความผาสุกทางจิตวิญญาณนี้จะสะท้อนพฤติกรรมการแสดงออกที่ดีกล่าวคือมีเชาวน์ อารมณ์พลังสร้างสรรค์มองโลกในแง่ดีมีความเมตตาและเคารพผู้อื่นมีคุณธรรมจริยธรรมสูง สามารถควบคุมจิต ของตนให้มีสมาธิ ใช้สติปัญญาในการแสวงหาความรู้และแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผล มีกำลังใจที่เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะเผชิญ หรือดำเนินชีวิตไปข้างหน้าอย่างมั่นใจ และยังพบอีกว่าปรัชญาความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ (spiritual leadership philosophy) คือ ทัศนคติสำคัญของการนำองค์กรให้ไปถึงคุณค่าที่แท้จริงขององค์กรนั้นๆ โดยการทำให้เกิดความ ชัดเจนในการจัดการสื่อสาร การให้ความหมายและคุณค่าที่แท้จริงของการปฏิบัติงาน

4. ลักษณะของภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณ

Sanders ได้อธิบายลักษณะความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณไว้ว่า บุคคลที่มีความเป็นผู้นำทางจิต วิญญาณจะมีความเชื่อมั่น ความศรัทธาในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ/พระเจ้าพลังของคุณธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็ นนามธรรม เข้าใจความจริงแท้และพฤติกรรมของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง ยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องดีงามโดยมิได้มุ่งหวัง ให้บุคคลพอใจหรือยกย่องให้เกียรติตน มีแรงจูงใจเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริงสุภาพอ่อนโยน

นอกจากนี้ Fly & Motherly ได้ทำการพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุ (causal model) เกี่ยวกับความเป็น ผู้นำทางจิตวิญญาณด้วยวิธีการบูรณาการ (integrating) งานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าลักษณะของความเป็นผู้นำทางจิต วิญญาณประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 11 ประการดังนี้

1. ความไว้วางใจ (trust/loyalty) บุคคลที่มีความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณจะมีลักษณะที่เชื่อมั่น ในความสามารถของผู้อื่น และมีปฏิสัมพันธ์ด้วยการให้เกียรติไว้วางใจสิ่งนี้ทำให้ผู้ที่มีโอกาสร่วมงานสัมผัสได้ว่าตน มีคุณค่า มีความสำคัญต่อทีมงานและองค์กร
2. การให้อภัย/การยอมรับ (forgiveness/acceptance) ความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณไม่ยอมให้ ความรู้สึกลี้ภัย การถูกนิทาความอิจฉา ความเกลียดหรือการแค้นเข้าครอบงำจิตใจของตนเอง แต่เลือกที่จะ เข้าใจผู้อื่น มีใจที่เปี่ยมด้วยการขอบคุณในสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะร้ายหรือดี ล้วนเป็นประสบการณ์ และเป็นบทเรียนที่ดี สำหรับชีวิต ทำให้ผู้นำมีความเป็นอิสระจากสิ่งที่ไม่ดีแห่งความดีอริ้น การตัดสินผู้อื่น ความซุนเคืองใจ ความสงสาร ตนเองและความรู้สึกโกรธทำให้ชีวิตพบกับความสงบและสันติสุขอย่างแท้จริง จากลักษณะที่กล่าวไว้ ย่อมเป็น ประโยชน์ต่อการทำงานอย่างยิ่ง เพราะผู้ที่มีความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณจะให้อภัยที่มงานในกรณีที่เกิดความ ผิดพลาดจากการทำงาน ยอมรับและมองเห็นส่วนดีจากประสบการณ์ความผิดพลาด พร้อมทั้งจะเริ่มต้นทำให้เกิดการ พัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ไม่เอาความรู้สึกของตนเองเป็นศูนย์กลางทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน
3. ความมีสัจจะ (integrity) ผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านความมั่นคง เช่นเป็นคน รักษาคำพูด ประพฤติตามในสิ่งที่พูด ซึ่งสิ่งนี้สร้างความเชื่อมั่นให้กับทีมงาน
4. ความซื่อตรง (honesty) ผู้นำทางจิตวิญญาณมีความซื่อตรง เป็นผู้ดำเนินชีวิตบนพื้นฐานความ จริง ความถูกต้อง ลักษณะเช่นนี้ ย่อมสร้างความศรัทธาให้กับผู้ร่วมงานและสร้างเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ให้คุณค่า ความดีงาม อันจะส่งผลต่อแนวทางการปฏิบัติงานของทีมงานที่ดำเนินถึงประโยชน์ของส่วนรวมอย่างแท้จริง
5. ความกล้าหาญ (courage) ผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นผู้ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยปัญญา ความเข้าใจ จึงมีความคิดและการตัดสินใจที่แน่วแน่ มั่นคง บนพื้นฐานของความถูกต้องดีงามและความมีศีลธรรม เป็นพลังทำให้เกิดความแข็งแกร่งภายในจิตใจ ส่งผลให้เกิดความหวังและพลังใจแก่ทีมงานในการก้าวข้ามการถูกคัดค้านการถูก คุกคามให้เลิกล้มความตั้งใจในงาน
6. ความนอบน้อม (humility) เป็นลักษณะที่สำคัญมากของผู้นำทางจิตวิญญาณ คือ เป็นผู้ที่ไม่สูงใหญ่หรือทะนงในความสำเร็จที่เกิดขึ้น ไม่แสวงหาเกียรติชื่อเสียงและการยอมรับนับถือแต่แทนที่ด้วยการเห็นคุณค่าและให้เกียรติผู้ร่วมงานทุกคน เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จและชื่นชมยินดีกับความก้าวหน้าในชีวิตของผู้อื่น

ด้วยความจริงใจ มีถ้อยคำที่เปี่ยมด้วยพลังให้ความหวังและสร้างแรงบันดาลใจแก่ทีมงานและกระตือรือร้นในการหยิบยื่นมิตรไมตรีอันดีแก่ผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยความจริงใจ

7. ความมีเมตตากรุณา (kindness) ผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณา เมื่อเห็นผู้อื่นประสบปัญหาหรือเกิดความทุกข์ใจ แล้วมีใจปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ด้วยการให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มกำลังความสามารถ มีจิตใจอ่อนโยนละมุนละไม มีผู้อื่นเป็นศูนย์กลาง (other center) ไวต่อความรู้สึก และความต้องการของทีมงาน

8. การเอาใจใส่/ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (empathy/compassion) เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น ทำให้ไม่แข็งกระด้างหรือเย็นชาต่อความต้องการของทีมงาน แต่กระตือรือร้นให้การช่วยเหลือด้วยความมีมนุษยธรรม ทำให้ทีมงานมีคุณภาพชีวิตที่ดี



9. ความอดทนอดกลั้นต่ออุปสรรค (patience) ผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นที่มีความอดทนสูง สามารถทนต่อความทุกข์ยาก โดยไม่บ่น ยินหยัดในอุทมการณ์ และไม่ยอมจำนนต่ออุปสรรคปัญหาใดๆ ทำให้บรรลุตามเป้าหมายของงาน

10. ความดีเลิศ (excellence) ผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นผู้ที่ยินดี และให้คุณค่ากับการกระทำที่ดีที่สุด เสมอ ไม่นิยมสิ่งที่พอไปที แต่จะชื่นชมในความพยายามที่เป็นเลิศของทีมงาน

11. ความสนุกสนาน (fun) ผู้นำทางจิตวิญญาณเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ดี และอิทธิพลชีวิตนี้ส่งผลให้บรรยากาศขององค์กรนั้นๆ เต็มไปด้วยความสุข รอยยิ้ม และเสียงหัวเราะ ซึ่งทำให้การทำงานไม่เคร่งเครียด ซลาดกั้วหรือกังวลเพราะการถูกจับผิด

ดังนั้น ภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณคือรูปแบบความเป็นผู้นำที่อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพของบุคคลจากภายในสู่ภายนอก โดยการพัฒนาความเป็นผู้ที่เติบโตในความเชื่อ ความศรัทธา ต่อคุณธรรมความถูกต้องดีงามเป็นพื้นฐาน และด้วยความเข้มแข็งแห่งศรัทธานั้นได้กลายเป็นพลังขับเคลื่อนชีวิตให้กระทำการที่ถูกต้องและเป็นคุณประโยชน์อย่างแท้จริงแก่ส่วนรวม และแบบอย่างชีวิตนี้ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจให้กับทีมงาน ในการอุทิศตนเพื่อเป้าหมายและคุณค่าที่แท้จริงแห่งงาน โดยปราศจากการบังคับหรือใช้แรงจูงใจในด้านวัตถุเป็นที่ตั้ง

ภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณของพระอาจารย์ปกรณ์ กนฺตวิโร

ประวัติพระอาจารย์ปกรณ์ กนฺตวิโร



ชื่อ พระอาจารย์ปกรณ์ กนฺตวิโร ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดถ้ำผาแต่น บ้านดงน้อย หมู่ที่ 9 ตำบลดงมะไฟ อำเภอมะนัง จังหวัดสกลนคร

พระอาจารย์ปกรณ์ กนฺตวิโร เป็นแบบอย่างของพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติ หรือเป็นพระนักปฏิบัติตามยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ เป็นพระสมัยใหม่ทันสมัยโดยไม่ละทิ้งแนวคิดอนุรักษธรรมชาติ คำนึงถึงประโยชน์สุขของผู้คนและชุมชน ด้วยความเชื่อและศรัทธาอันแรงกล้าต่อหลักธรรมคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสดาของพระพุทธศาสนา ท่านมีความเชื่อว่าการที่จะสรรค์สร้าง

หรือจรรโลงความเจริญของงามใดๆ ได้นั้น ต้องมีความศรัทธาก่อนเป็นลำดับแรก ปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างโดยปฏิบัติให้เห็นผลแก่ตนเองก่อนแล้วจึงค่อยสอนบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sanders

การสอนที่ดีที่สุดคือการทำตนเองเป็นแบบอย่าง เมื่อเขาศรัทธาในตัวเราเมื่อใด การจะนำพาความสุข ความเจริญ หรือคิดการสิ่งใดก็จะประสบความสำเร็จได้อย่างง่ายดาย กล่าวคือ ผู้นำต้องสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคคลอื่นๆ โดยผ่านการได้เห็นได้ยินได้ฟัง โดยสื่อสารผ่านวัตถุ (รูปธรรม) ให้บุคคลอื่นเชื่อในความดีงามหรือคุณภาพของสิ่งนั้นๆ ก่อน และส่งเรื่องนามธรรมผ่านวัตถุ (รูปธรรม) นั้นในลำดับต่อไป แต่การสร้างศรัทธาและความเชื่อมั่นให้กับบุคคลอื่นนั้นต้องอาศัยระยะเวลา ต้องมีความอดทน มีระเบียบวินัย มีความตั้งใจมั่นต่อสิ่งที่จะทำนั้นว่าจะต้องทำให้ประสบความสำเร็จดังเป้าหมายที่ตั้งไว้ให้จงได้

ภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณ ตามแนวคิดของพระอาจารย์ปกรณ์ กนฺตวิโร ท่านมองว่า ภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณ คือ บุคคลที่มีความตั้งใจมั่น เชื่อมมั่น แน่วแน่ต่อสิ่งที่ต้องเปลี่ยนหรือแน่วแน่ต่อเป้าหมาย โดยยึดหลักการ “ปฏิบัติ แล้วนำมาสื่อให้คนอื่นเข้าใจ” และท่านให้มุมมองเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้นำด้านจิตวิญญาณซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fly & Motherly ดังนี้

1. เป็นผู้ที่เสียสละ ทั้งกายและใจ
2. เป็นผู้ที่มีความอดทน อดกลั้น มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อต่อปัญหา อุปสรรคใดๆ
3. เป็นผู้ที่ไม่มองผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก ให้มองประโยชน์ที่เกิดกับบุคคลอื่น
4. เป็นผู้ที่กล้าคิด กล้าทำ กล้านำ
5. เป็นผู้ที่สร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งแปลกใหม่แตกต่างจากบุคคลหรือที่อื่นๆ
6. ที่สำคัญต้องเป็นผู้ที่ชอบปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลง มีกลยุทธ์ วางแผนการทำงานอย่างมีระบบ

มีการทำงานเป็นทีม จึงจะประสบความสำเร็จ

แนวคิด หลักการบริหารงานในองค์กรของพระอาจารย์ (วัดถ้ำผาแต่น) ที่ประสบความสำเร็จเป็นที่เคารพศรัทธา เชื่อถือ ผู้คนจากทั่วทุกสารทิศประสงค์จะมากกราบไหว้และชื่นชมในบารมีของพระอาจารย์ โดยท่านได้ให้แนวคิดว่าการสร้างศรัทธา ไว้ดังนี้

1. มรรค 8 ซึ่งหลักการของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยพระอาจารย์ได้ปรับใช้ให้ถูกกับยุคสมัยปัจจุบัน ท่านให้แนวคิด ว่า พระพุทธเจ้าเป็น “นักการตลาดชั้นเยี่ยม” เห็นได้เมื่อครั้งที่ พระพุทธเจ้าจะประกาศพระศาสนา ท่านก็มองหาผู้ที่เหมาะที่จะช่วยได้ นั่นคือ ปัญญาวัคคีย์ทั้ง 5 ดังนั้น พระอาจารย์จึงใช้หลักการตลาดในการบริหารจัดการและสร้างศรัทธา โดยไม่หวังผลตอบแทน

2. เงินทุน การสร้างศรัทธาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องใช้งบประมาณ หากพระอาจารย์ใช้งบประมาณเท่าที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าเกิดประโยชน์ ตรงเป้าหมายให้มากที่สุด

3. ทีมงาน บุคลากรหรือทีมเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ในการสร้างทีม พระอาจารย์มีกลยุทธ์ คือ การให้ความรู้ ฝึกฝน อบรม และแนะนำ รวมทั้ง การพาไปดูงานเพื่อนำประสบการณ์ที่ได้มาพัฒนา งานให้ประสบความสำเร็จ



4. หลักการธรรมชาติ การสร้างศรัทธา ให้พุทธศาสนิกชนเข้ามาศึกษาธรรมะผ่านธรรมชาติ ปรับเปลี่ยนธรรมชาติเป็นตัวบอกเล่าเรื่องราวและสอนหลักธรรม เช่น การแกะสลักหินให้เป็นรูปต่างๆ ที่เกี่ยวกับความเชื่อของพระพุทธศาสนา การจัดแต่งธรรมชาติที่มีอยู่ให้สวยงาม เป็นที่ดึงดูดใจชาวพุทธหรือบุคคลทั่วไปให้มาเข้าวัด

5. เครือข่าย โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันพระอาจารย์มองว่า ความเจริญของดิจิทัล การสื่อสารที่ไร้พรมแดน เป็นเครื่องมือสำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระธรรม หรือเป็นเครื่องมือช่วยประชาสัมพันธ์ถึงความดีงาม ความสวยงามของวัดถ้ำผาแด่น กล่าวคือ ผู้คนที่ได้มีโอกาสมาวัดถ้ำผาแด่น จะถ่ายรูปแล้วนำไปลง Line ลง Face ถือว่าเป็นการบอกต่อถึงความดีงาม ความสวยงามได้อย่างรวดเร็ว



องค์ความรู้ที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ พระอาจารย์ปกรณ์ กนตวิโร

การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ คือ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถสร้างความศรัทธาความศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นศรัทธา Faith คือ พลังแห่งความเชื่อมั่น ศรัทธา เป็นพลังช่วยให้ความอยาก ความปรารถนาประสบความสำเร็จ ได้ง่ายขึ้น “ศรัทธา” เป็นความเชื่อมั่นที่เพียบพร้อมไปด้วย ความรู้ที่แท้จริง หมายถึง ในแต่ละความเชื่อศรัทธาต้องผ่านการวิเคราะห์ มีการพิสูจน์อย่างมีเหตุผล ให้เป็นไปตาม

กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้งทางนามธรรม (จิต) และรูปธรรม (กายภาพ) เรียกว่า ความศรัทธาที่แท้จริง (เป็นศรัทธาในองค์ความรู้ ไม่ใช่สิ่งมงาย) การศรัทธาในตัวบุคคลหรือศรัทธาในวัตถุ หรือแม้แต่ศรัทธาในนามธรรม เช่น เทพเจ้า ผีสาว เทวดา ถือว่าเป็นความเชื่อที่มงาย ศรัทธาที่มงายจะถูกทำลายได้ง่าย เมื่อศรัทธาถูกทำลาย ความตั้งใจจริงก็จะอ่อนลง ความสำเร็จก็จะยากขึ้น

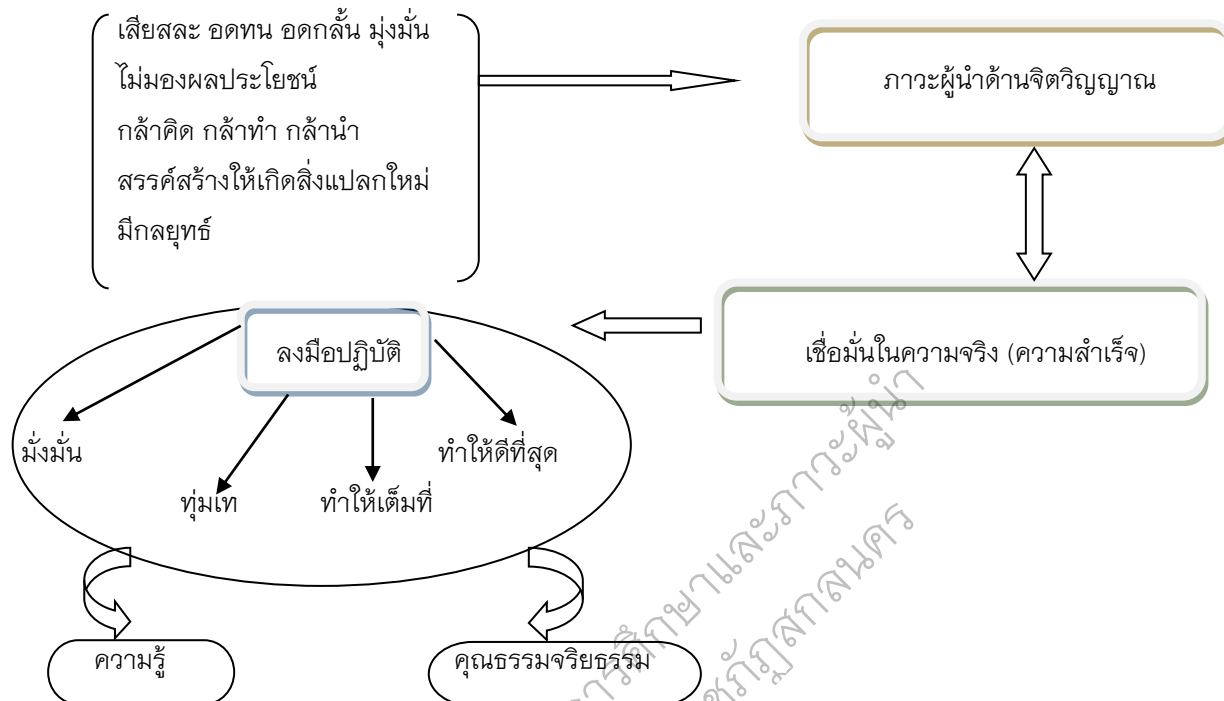
การสร้างความสำเร็จโดยการมีภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณ

ความศรัทธาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ให้นำทางให้ดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จ เป็นส่วนสนับสนุน ความสำเร็จ ศรัทธาที่แกร่งกล้าจะสร้างความปรารถนาให้มีพลังเข้มแข็งและนำพาเป้าหมายไปสู่ความสำเร็จได้อย่างง่าย การเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ หมายถึงการมุ่งมั่น การทุ่มเท การเสียสละ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับงานหรือหน้าที่ รวมทั้ง การฝึกฝนกล่อมเกลาคจิตใจให้เข้าสู่ความดีงาม ความมีคุณธรรมจริยธรรม เคารพผู้อื่น เอื้อเฟื้อเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ลดละความเห็นแก่ตัว โดยอาจใช้หลักของศาสนาพุทธ ได้แก่ มรรค 8 (1. สัมมาทิฐิ คือ ความเข้าใจ ถูกต้อง 2. สัมมาสังกัปปะ คือ ความใส่ใจถูกต้อง 3. สัมมาวาจา คือ การพูดจาถูกต้อง 4. สัมมากรรมันตะ คือ การกระทำถูกต้อง 5. สัมมาอาชีวะ คือ การดำรงชีพถูกต้อง 6. สัมมาวายามะ คือ ความพากเพียรถูกต้อง 7. สัมมาสติ คือ การระลึกประจำใจถูกต้อง 8. สัมมาสมาธิ คือ การตั้งใจมั่นถูกต้อง) หรืออาจใช้หลักการทาง หรืออาจใช้หลักความต้องการ ของมนุษย์ ที่เสนอโดย มาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) เพื่อบรรลุการเป็นมนุษย์ที่มีจิตใจสูง มีความสุข

ในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เป็นการดำเนินชีวิต หรือดำเนินกิจกรรม เพื่อแสดงความมุ่งมั่น หรือคุณค่า ในหลักการ ของเรื่องนั้น อย่างต่อเนื่อง เขาชนะความยากลำบากหรืออุปสรรค ให้ปรากฏแก่ผู้คน อย่างต่อเนื่อง กว้างขวาง เพราะ ทุกสิ่งอย่างย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ความประพฤติปฏิบัติทางจิตวิญญาณจึงต้องปรับตัว เพื่อยืนหยัดหลักการอุดมการณ์ของตนเอง

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณ

จากผลการสัมภาษณ์ ภาวะผู้นำด้านจิตวิญญาณ ในครั้งนี้ ขอสรุปเป็นรูปแบบตามความเข้าใจเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและปรับใช้ในการบริหารการศึกษา ดังนี้



“จะสรรค์สร้างอะไรก็ตาม ถ้ามีแต่นามธรรม เรื่องราวก็จะไม่เกิด ดังนั้นการสร้างแรงศรัทธา ในยุคปัจจุบันต้องสร้างจากรูปธรรมแล้วจึงต่อยอดไปสู่นามธรรม”

ผู้นำควรต้องพัฒนาตนเองให้มีความศรัทธาต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง การเป็นผู้นำในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หมายถึงการมีความมุ่งมั่น ฝึกฝน ประพฤติปฏิบัติในเรื่องนั้น อย่างมุ่งมั่นต่อเนื่องไม่ทอดทิ้ง แม้จะมีอุปสรรคหรือความยากลำบาก รวมทั้งหมั่นศึกษาทำความเข้าใจ และหาวิธีการเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น ชัดเจนขึ้น ให้เกิดผลดีต่อบุคคล ต่อชุมชนสังคมและประเทศชาติให้มากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

พระอาจารย์ปกรณ์ กนฺวิโร. พระ. สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2559.

พัชนี สมกำลัง และคณะ. แนวคิดความเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ: การประยุกต์ใช้ในวิชาชีพ การพยาบาลวารสารสภาการพยาบาล ปีที่ 27 ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม 2555.